

Актуальні проблеми сучасної лінгвістики

Ю. В. Трофимова

Суб'єкти оцінки в медіатекстах про свято 8 Березня

Категорія оцінки розглядається в мовознавчій літературі як додатковий компонент семантики мовної одиниці, що передає суб'єктивне ставлення мовця до дійсності, виражене в мовному знаку.

На підставі основних робіт із теорії оцінки (Н. Д. Арутюнової, О. М. Вольф, Т. А. Космеди) можна дати таке визначення: оцінність – це властивість мовного знака передавати ставлення людини до тієї реальності, яка виражається цим знаком, в аспекті «добре/погано».

Роль оцінки полягає у співвіднесенні предметів і подій з ідеалізованою, тобто нормативною, картиною світу, у відокремленні норми від аномалій. Тому інтерпретація оцінки залежить від норм, прийнятих у певному суспільстві або його частині (Н. Д. Арутюнова).

Будь-яке оцінне судження передбачає наявність суб'єкта судження, тобто того, хто виносить оцінку, і об'єкта, тобто предмета чи явища, до якого оцінка відноситься. Оцінка завжди належить певній особі, колективу чи соціуму в цілому, тобто завжди є релятивною (О. А. Івін). Для того щоб оцінити об'єкт, людина повинна «пропустити» його через себе: природа оцінки відповідає природі людини (Н. Д. Арутюнова). Цим пояснюється яскраво суб'єктивний характер оцінки.

У тексті автор і суб'єкт оцінки можуть збігатися або не збігатися. Зміна суб'єкта оцінки несе додаткове прагматичне навантаження, імпліцитно вводячи в текст нові оцінки або елементи чужого авторові дискурсу.

Матеріалом нашого дослідження є медіатексти, тематично пов'язані зі святами, зокрема зі святом 8 Березня. Виділення їх в окремий тип відбувається за тематичним принципом. Такі текс-

ти відзначаються спрямованістю на найширший загал і формують образ свята в суспільній свідомості.

На сучасному етапі свято 8 Березня є одним із найбільш дискусійних в Україні, що відображається в присвячених йому дописах у медіа. Спостерігається зіткнення різних дискурсів із протилежним ставленням до цього свята. Тому доречним є дослідження суб'єктів оцінки в медіатекстах про 8 Березня.

Серед тематичного і видового різноманіття оцінки в зазначених медіатекстах можна виділити такі аспекти:

- оцінка свята 8 Березня загалом (висвітлюється позитивне чи негативне ставлення автора-мовця до свята);

- оцінка жінки і чоловіка в конституції свята 8 Березня (називаються якості, притаманні жінці – винуватиці свята – і чоловікові – людині, здатній чи не здатній задовольнити потреби й побажання жінки).

У першому випадку суб'єктом оцінки найчастіше є власне мовець – автор. Інколи в текст вводяться елементи чужого авторів дискурсу, які містять протилежну оцінку того самого явища. При цьому суб'єкт оцінки змінюється на представника чужого дискурсу.

«В Україні є традиція. 9 березня, акурат після міжнародно-жіночої п'янки, вшановувати пам'ять Тараса Шевченка» [Укр. тиждень, 9.03.2011] – мовець одночасно є суб'єктом оцінки.

«Є також жінки, які не люблять 8 Березня. Тут із аргументацією складніше. Приблизно так: мовляв, вітання за статевою ознакою є нічим іншим, як... образою представниць прекрасної статі. [...] Поздоровляючи жінок через те, що вони жінки, чоловіки фактично... відмовляються бачити в жінках собі рівних. Тобто – це дискримінація» [Високий Замок, 5.03.2010] – суб'єкт оцінки змінюється на носія іншого дискурсу. Маркерами цього є вставне слово і двічі повторювані три крапки (повторення маркерів служить для підсилення, увиразнення оцінки). Ці засоби надають висловленню додаткового прагматичного навантаження: у текст імпліцитно вноситься непряма оцінка, суб'єктом якої є автор, а об'єктом – жінки, що поділяють негативну думку про свято 8 Березня.

«Цікаво, що частка тих, хто не збирається святкувати Міжнародний жіночий день, значно збільшується з роками, тим самим

підтверджуючи поширену думку, що свято 8 Березня – пережиток радянської епохи» [Укр. тиждень, 7.03.2008]– автор, залишаючи нейтральним, вводить у текст дискурс «більшості», до якого належить наведена негативна оцінка.

У другому випадку автор і суб'єкт оцінки переважно не збігаються, натомість цьому типу властиве значне різноманіття суб'єктів.

«Не “любі й чарівні”, а “професійні та компетентні”» (підзаголовок статті про спробу харківських активісток власноруч написати привітання зі святом і надіслати його керівникам різноманітних структур; далі – цитата зі статті): «Так і так, шановні, не спотворюйте справжнього змісту свята (...). Відмовтеся від звертання “жіночки” та епітетів на кшталт “любі, кохані, чарівні, милі, прекрасні, турботливі, вродливі, дбайливі, ласкаві, ніжні”» [День, 6.03.2009]. Ці уривки позначені наявністю двох суб'єктів оцінки, яких автор уводить у текст, залишаючись при цьому нейтральним. У підзаголовку він вдається до лапок, щоб відокремити у двох протиставлених дискурсах (чоловіки-політики – жінки) відповідно емоційні й телеологічні оцінки. У наступному уривку наявні емоційні та естетичні оцінки, поєднані з дескрипціями, які є апіорно позитивними і належать до дискурсу політиків. Однак вони переосмислюються з погляду дискурсу жінок, уведеного завдяки звертанням і прямій мові. У цьому дискурсі оцінки набувають негативного значення.

«Багатьом жінкам приємно отримувати підсніжники та подарунки, а чоловіки почуваються зобов'язаними бодай раз на рік зробити цей галантний жест. Щоб їх, боронь Боже, не запідозрили в скнарості чи неухважності» [Газета по-українськи, 7.03.2006] – суб'єктом оцінки є певна уявна спільнота, до якої автор ставиться іронічно і відокремлює себе від неї. Засобами творення іронічності виступають парцеляція і вставна конструкція.

Отже, відмінність оцінок свята в суспільстві зумовлює діалогічність, а в окремих випадках полілогічність дискурсу. Завдяки цьому відбувається зміна суб'єктів оцінки в межах тексту.